

Ypat. skyr.

Nr. 435/9

RIV
1945 V 11

YPATINGO SKYRIAUS
atstovų pranešimų santrauka

Nr. 14

1940 m. birželio mėn. 6 d., KAUNAS.

Iš atstovo VILNIUJE pranešimo.1. Išsikėlimas į GAIŽUNUS.

Gegužės mėn. 18 d. SSRS kariuomenės tankų daliniai pradėjo iš šnipiškių kareivinių keltis į GAIŽUNŲ stovyklą. Auto voros vyko pro MAIŠIOGALĄ, ŠIRVINTUS. Mūsų karininkai - palydovų nepriėmė. Vikšrinių mašinų vora- 112 mašinų ir 5 vilktuvai, išvyko gegužės 20 d. Nuo voros dar liko apie 20 mašinų. Ši vora vyko pro VIEVĮ. Važiavo apie 20 km. per val. greičiu. Su šia vora vyko du 1 PP karininkai. Tankai vidutinio dydžio, dviejų pavyzdžių.

Auto vorose turtas buvo vežamas uždengtas brezentais ir, kas buvo vežama, nesimantė. Pastebėta, kad gegužės 22-23 d. išvykę į GAIŽUNUS sunkvežimiai buvo prikrauti akmenų, senų plytų, gelžgalių, surūdijusios skardos ir panašių daiktų, kurių vežiojimas nevertas sunaudojamos degamosios medžiagos.

Persikeliant, jokių nesusipratimų nebuvo, tik šiek tiek apgadinti plentai.

2. Vieši incidentai.

Gegužės 15 d. apie 20 val. DVARECKIO restorane /Didžioji gt. N 36/ vienas SSRS vyr. ltn. su puskarininkiu šoferiu gerė alų. Prie jų priėjo girtas pilietis Vsevoldas BERTKOLDAS ir mėgino pasikalbėti. Bet vienas SSRS karių rankos mostu paprašė jį atsitraukti. BERTKOLDAS atsitraukė, bet vėliau, vėl prie jų priėjęs, užmėgė kalbą. Besikalbat, susiginčijęs, BERTKOLDAS SSRS karius pavadino "krasnošepcais". Šie išsiskėdė ir puskarininkis išėjo į gatvę, atvedė policininką. Pastarasis nesusikalbėdamas rusiškai, išsikvietė policijos valdininką. Valdininkui SSRS kariai nusiskundė dėl išsiskėdimo ir prašė jiems leisti išsiskėdę išsivežti ir patiekti sutvarkyti. Policijos valdininkas prašė palaukti atvykstant mūsų kariuomenės atstovo. Bet sovietų kariai, būdami išsigėrę, neklausydami pol. valdininko prašymo, įsisodino girtą pilietį į savo automobilį N C-8-91 ir nusivežė. Gegužės 16 d. ryto BERTKOLDAS, klausiamas prisipažino išsiskėdęs SSRS karius, tik pasisakė nepamėnas, jog buvęs jų išvežtas.

380
329

VILNIAUS komendantas sakytą BERTKOLDĄ nubaudė. Mūsų atstovas apie incidentą per SSSR mjr. NIKIFOROVĄ pranešė jų štabui.

3. Naktį iš V.15 į V.16 d. apie 24 val. du SSSR kariai /kurių vienas vyr. leitenantas, o kito vilkėjusio od ne kurtka, laipsnis nenustatytas/ sustabdė Kalvarijos gatvėje vieną praeivį - restorano padavėją, pradėjo klausinėti kur galima po 24 val. išsigerti ir rasti merginą. Padavėjas, nurodė, kad išsigerti esą galima gauti gelž. stoty, o kur rasti merginą jis nežino. SSSR kariai pakvietė padavėją vykti kartu. Šis iš pradžios vykti nesutikęs, pastebėdamas jog greit prasidės vaikščioti draudžiamas laikas.. SSSR kariai užtikrinę padavėją, jog su jais vykstant, nėra ko bijotis. Bevažiuojant gelž. stoties kryptimi sutiko vežiku važiavusius du vyrų ir vieną moterį. Sovietų šoferis, matomai pažinęs važiavusią moterį, pakvietė ją į automobilį. Moteris buvo išsigėrusi. Pravažiudami pro policininkus SSSR kariai apie juos išsireiškė jog tai esą "buržuazijos šunys".

Atvykę į gelž. stotį visi keturi įsiveržė į bufetą, kuris jau buvo uždarytas. Bufeto tarnautojas nesutiko ką nors iš bufeto duoti. Tada SSSR vyr. ltn. paskambino telefonu būdinčiam geležinkelio policininkui, sakydamas, kad į stotį atvykęs SSSR pulkininkas ir šia negalys gauti išgerti ir užkasti. Atėjęs policininkas leido duoti po bakalę alaus. Begerdami alų, SSSR kariai susibarė su atsivežta moterimi, dėl to, kad ji atsisakė vykti su jais toliau ir net buvo išsitraukę revolverius. Paskui jie su moterimi išėjo, o piliečiui liepė palaukti, kol jie susidorosią su šia kekše.

Apie šį įvykį buvo pranešta mūsų kariuomenės atstovui, kuris iškvietęs SSSR ryšių karininką mjr. NIKIFOROVĄ, kartu su juo nuvyko į stotį. Stoty buvo rasta vyr. leitenanto milinė. Mjr. NIKIFOROVAS apie incidentą susiraušė į knygutę ir rūpinosi, kaip išaiškinti incidento dalyvius, klausdamas sovietų mašinos numerį. Bet to numerio niekas iš liudytojų nebuvo pastebėjęs. Apžiūrėjęs vyr. leitenanto milinę, mjr. NIKIFOROVAS rado jos kišenėje laišką, rašytą merginom. Mūsų kariuomenės atstovas vėliau sužinojo, jog buvo laišškai siuntinėjami per VILNIAUS geležinkelio stoties viršininką. Apie šį tarpininkavimą pranešta saugumo policijos viršininkui. Iš kai kurių duomenų spėjama, jog abiejų incidentų dalyviai yra tie patys SSSR kariai. Gegužės 22 d. mjr. NIKIFOROVAS, pasimatęs su mūsų atstovu, apgailestavo, jog nepavyksta išaiškinti šių incidentų kaltininkus ir pridūrė, jog tokie atskiri asmenų išsišokimai gali neigiamai veikti tarpusavio santykius.

4. Dėl BUTAJEVO.

Atsilankęs pas mūsų kariuomenės atstovą SSRS ryšio karininkas mjr. NIKIFOROVAS paklausė ar aš neparvežęs kokios nors medžiagos apie BUTAJEVĄ. Mūsų atstovo buvo atsakyta, jog jokių, jį dominančių žinių šiuo klausimu neturės.

Paskui mjr. NIKIFOROVAS nusiskundė, jog jų teismo tardytojas turėjęs dėl BUTAJEVO bylos susidūrimą su mūsų teismo tardytojo. Jų tardytojui telefonu užklauius ar jis galėsiąs gauti vedamo tardymo bylos nuorašą, mūsų teismo tardytojas ultimatyvine forma atsakęs, jog tokį nuorašą gaus tik tada, kai atiduos revolverį, iš kurio nusišovė BUTAJEVAS, nes be revolverio negalės baigti kvotos. Tokios formos pareiškimas, anot jų, buvęs visai netinkamas. Jau anksčiau mūsų kariuom. atstovas buvo susitaręs, jog tą revolverį, rusai paskolina mūsų kriminalinei policijai, kuri ieško asmens šovusios į mūsų policininką. Dabar buvo mūsų atstovui atsakyta, jog kalbamas revolveris esęs išsiųstas ekspertizai padaryti, palyginti BUTAJEVO pirštų antspaudus su pasilikusiomis ant revolverio žymėmis.

5. Kiti reikalai.

SSRS mjr. NIKIFOROVAS užklauius mūsų kariuom. atstovą ar jis žino jų pulkų numerius, ir, jei nežino, tai jis galės pasakyti. Mūsų atstovas atsakė, jog pulkų numerių nežino, ir tas jo neįdomaujęs, mūsų Kr. Aps. Ministerijai svarbu esą žiūrėti, kad nebūtų peržengtas bendras skaičius SSRS karių, leistų įvežti.

6. Mūsų kariuomenės atstovas pastebėjo mjr. NIKIFOROVUI, gatvių rajonuose prieinsnėiuose prie SSRS kariuomenės užimamų trobėsių, sandėlio kepyklos, trūksta švaros. Mjr. NIKIFOROVAS mągino savuosius teisinti, sakydamas, jog mūsų kareiviai, veždami šiaudus ir kit. prižiūkėliną, o pamatę jų karius valančius gatves, juokiasi. Mūsų atstovui pasikalbėjus, mjr. NIKIFOROVAS sutiko, jog tas gatves reikia patiens valyti. Gegužės 29 d. jau pranešė, kad stovykla tam reikalui pasamdžiusi sargą.

Iš atstovo ALYTUJE pranešimo.

7. Darbininkų samdymas.

Mūsų kariuom. atstovas V. 25 d. atsilankęs divizijos štabe ir neradęs nei divizijos vado, nei štabo viršininko, turėjo pasikalbėjimą su divizijos komisaru. Buvo kalbėtasi, be kitko, dėl SSRS kariuomenės stovyklose dirbančių darbininkų samdymo tvarkos ir registravimo Ligonų kasoje.

Kaip jau ankstyvesniuose pranešimuose buvo pranešta, SSSR kariuomenės, apeidama miesto savivaldybę, darbininkus sando pati. Darbininkės ateina siūlytis. Tokia tvarka neseniai buvo priimta apie 90 moterų į skalbyklą ir apie 20 į suorganizuotas karininkų valgyklas. Toks verbavimo būdas, divizijos komisaro pasiūkinimu esąs parankesnis, nes esą galima pasirinkti atitinkamą kvalifikaciją ir sveikatingumo žmonių. O naujų priimanų darbininkų sarašus pažadėjo ateity pateikti mūsų atstovui. Mūsų atstovo buvo nurodyta, jog toks darbininkų samdymo būdas, kur betarpiškai bendraujama su mūsų piliečiais, prieštarauja susitarimui ir nesuderinamas su mūsų Samdos ir Socialės globos nuostatais. Po ilgokų diskusijų div. komisaras pažadėjo, jog ateity darbininkai bus samdomi per miesto savivaldybę.

8. Ivaizdus klausimai.

Mūsų atstovas prašė SSSR div. komisarą:

a/ uždrausti savo kariams lankytis į bendrus paplūdimius, tikslu išvengti galimų nesusipratimų;

b/ neleisti savo kariams daryti pratimus pietinėje miesto parko daly. Div. komisaras pažadėjo abu prašymus patenkinti.

Be to, divizijos komisarui buvo nurodyta keletą faktų, išėjimo iš pratimams skirtų ribų, nepranešant apie jų laiką ir vietą. Komisaras buvo prašytas informuoti mūsų kariuom. atstovą apie pratimų laiką, vietą ir rūši ir vengti išeiti iš nustatytų ribų.

19. Dėl KASĖTATĖS išžagininimo /Žiūr. santraukos N 13 II sk. 13 p./ Div. komisaras išvedė į jo, jog nenustačius kaltininko, negalima tuo apkaltinti SSSR karių ir kartu visų kariuomenę. Jis jokių būdu negalės patikėti, kad tokį darbą galėtų padaryti jų kultūringas karys. Tai galėjęs padaryti koks nors nenaudėlis, persirengęs SSSR kario uniforma. Jų karių kultūrinimui esą skiriama daug darbo ir laiko. Div. komisaras pabrėžė, jog jie laikosi ir laikysis susitarimo. Bet labai esą nepageidaujami nepagrįsti SSSR kariuomenės kaltinimai ir ypač perdėti gandai /pav. ŠKUDLIAREKO nušaudymas, BERLINSEIO užgavimas ant JUOZAPAVIČIAUS tilto ir paskutinytis - mergaitės išžagininimas/. Komisaras pareiškė, jog buvęs priešingas savo atstovų siuntimui įvykiui aiškinti, nes tai esą panašu į kaltės prisiėmimą. Mūsų kariuom. atstovas nurodė į reikalingą pasitikėti įvykių tiriantiems teisimo organams, kuriems būtinos normalios darbo sąlygos ir prašė div. komisarą leisti savo atstovams ir toliau dalyvauti įvykio aiškinime, nes jie buvo mūsų tardytojai.

283
332

pareiškę, jog po įvykio vieto apžiūrėjimo ir medicinos ekspertyzės, toliau, be savo vadovybės įsakymo nedalyvausią. Divizijos komisaras sutiko, bet susidarė įspūdis, jog jų vadovybė neduos apinašinti nusiakaltėli.

10. Perduota ŽAUNIERIŠKIŲ šaudykla.

Gegužės mėn. 28 d. SSSR komisijai /kapitonams KIRILOVUI, ŠINKARIOVUI ir politrukui ČUPACHINUI/ buvo perduota ŽAUNIERIŠKIŲ šaudykla. Žadėto aviacijos atstovo SSSR kariuomenės vadovybė nebuvo atsiuntusi.

11. SSSR kariuomenės pratimai.

Gegužės 28-29 d. buvo SSSR kariuomenės naktiniai veiksmai tarp ALYTAUS I ir Strielčių km. ir HEMUNO forsavimas ties ŽAUNIERIŠKIŲ šaudykla. Apie pratimą mūsų kariuomenės atstovui buvo pranešta.

Iš atstovo GAIŽUNUOSE pranešimo.

12. Susisiekimas pro Ruklos dvarą.

Ruklos kaimo gyventojai nusiskundė mūsų kariuom. atstovui dėl SSSR karių daromų trukdymų praeiti ar pravažiuoti pro Ruklos dv. Mūsų atstovas, kalbėdamasis su SSSR kariuom. GAIŽUNUOSE štabo viršininku mjr. EŽOVU, pareiškė jam tuos piliečių nusiskundimus. Mjr. EŽOVAS atsakė, jog piliečiai pro Ruklos dvarą praleidžiami, bet tik su palydovu. Trūkstant kareivių, tenka kiek palaukti, kol susirinks daugiau važiujančių.

Ryšium su naują SSSR dalinių atvykimu į GAIŽUNŲ poligoną, v. 16 d. mjr. EŽOVAS buvo prašęs, kad nuo gegužės 18 d. 12 val. iki 24 val. 16 val. niekas nebevažinėtų net ir į Karo Butų Valdybos lentpiūvę. Taip pat ir gyventojai, išvengimui įvairių nesusipratimų, sakė nebūsią tuo metu pro Ruklos dv. praleidžiami.

13. Auto transportai į GAIŽUNŲ poligoną.

Gegužės 18 d. 13 val. prie JONAVOS tilto nuo UKMERGĖS atvyko pirmosios sunkvežimių grupės. Važiavo po kelias dešimtis mašinų. Iki 1830 val. pravažiavo apie 220 sunkvežimių. Pavakary mjr. EŽOVAS mūsų atstovui atvežė vorą žygio suskirstymo tvarkaraštį.

Gegužės 19 d. nuo 0500 val. iki 0800 val. tuščios mašinos važiavo iš poligono.

Gegužės 20 d. nuo UKMERGĖS važiavo voros nuo 1000 val. iki 1100 val. ir nuo 1330 iki 1600 val. Dalis tuščių mašinų nuo 1800 iki 2000 val. iš poligono išvyko.

Gegužės 21 d. tuščios mašinos nuo 6000 iki 8000 val. važiuo iš poligono.

Gegužės 22 d. nuo 1400 iki 1700 val. nuo UMERGĖS važiuo mašinos į poligoną. /buvo numatyta iki 1500 val./ Nuo 1900 iki 2000 val. iš poligono išvyko keliolika tuščių mašinų /tvarkrašty nebuvo numatyta/.

Gegužės 24 d. nuo 1400 iki 2000 val. nuo UMERGĖS važiuo mašinos į poligoną /tvarkrašty buvo numatyta iki 1500 val./

14. Nutūpimo aikštelių rengimas.

Gegužės 21 d. atvykusi prie Rizginių km. SSER kariuomenės kuopa sustojo palapinėse. Su savin atsiėmė lyginimo mašinų-traktorių. Gegužės 21 d. pradėti žemės darbai. Mūsų komisija /iš policijos vado, girininko ir valsčiaus viršaišio/ apžiūrėjo vietoje pasėlius, medžius ir kit., o matininkas išmatavo plotą. Sovietų pareigūnai buvo prašę mūsų kariuomenės atstovą pranešti kada bus galima dirbti iki trobėsių. Gegužės 27 d. mūsų atstovas jiems pranešė, jog po komisijos apžiūros jiems, galima dirbti.

15. Darbininkų reikalai.

Mūsų kar. atstovas sužinojo iš darbininkų, jog SSER vadovybė už darbą prie nutūpimo aikštelių jiems moka po 3-3,5 lt. dienai. Pasikalbėjus tuo reikalu su apygardos darbo inspektorium, pastarasis pareiškė, jog minimalus atlyginimas turėtų būti 4,5 lt. dienai, bet kur SSER pareigūnai patys sako, tai ten nesilaikoma. Atstovo paprašytas darbo inspektorius V.28 d. buvo atvykęs susipažinti su gyvenimo sąlygomis darbininkų, dirbančių prie pligone vykdomą statybą. Yra žinių, kad šie darbininkai ruošiasi streikuoti dėl gaunamo atlyginimo, iš kurio atsišvelgiant į pragyvenimo sąlygas, beveik nieko nelieta. Darbo inspektorius pareiškė, kad atlyginimas turėtų būti pakeltas.

Darbo inspektorius pranešimu, atlyginimas padidintas ir duota nurodymų darbininkų būklei pagerinti.

16. Pasikalbėjimas su kombriga KURKINU.

Mūsų kar. atstovas, gegužės 27 d. atvykęs į poligoną, buvo priimtas šia atsikėlusios kombrigo KURKINO su kuriuo buvo kalbėtasi įvairiais reikalais. Be kitko, kombrigas KURKINAS palietė naujo kelio pro Ruklos dv. pravedimo klausimą. Jis pareiškė pagidavimą, kad naujasis kelias kuo greičiau būtų nustatytas ir praveistas. Savo atstovą, galia netrukus paskirti, tik prašė bent prieš dieną pranešti kada komisija turėtų susirinkti. Be to kombrigas KURKINAS užsiminė ir apie esančios poligone Karo Butų Valdybos lentpiuvės likvidavimą.

285
324

Kombrigas pasakė, jog jis nenoria trukdyti tos lentpiūvės likvidavimui, bet jo mums iki šiol lentpiūvė nesilikvidavusi, o dirbusi. Mūsų atstovo buvo pasiūlyta lentpiūvės likvidavimo eiga.

Mūsų kar. atstovo patirta, kad tos lentpiūvės likvidavimas eina per lėtą tempą, nes lentos dažnai mažais kiekiais dalinamos mūsų įvairioms iguloms. Todėl toks prieštastas atrodo pagrįstas. O SSSR poligono vadovybė tokiam likvidavimui mato kažką sąmoningai slepiamą.

1/ Naujo kelio pravedimo reikalu susita į kontaktą su V. R.M.-jos atitinkamais organais ir klausimas netrukus bus išspręstas.
2/ Dėl lentpiūvės likvidavimo duota nurodymų Karo Butų V-bai iki VI. 10 d. likviduoti.

17. SSSR automobilio susidūrimas su vežiku.

Gegužės 24 d. atvykęs pas mūsų kar. atstovą JONAVOJ V. Paluokės. vienk. gyventojas FRANČEZEVIČIUS pasiskundė, jog V. 21 d. JONAVOJ SSSR karinis lengv. automobilis, užklindęs vežimą ir jame važiuosią jo moterį išmetęs ant kelio ir pritrenkęs. SSSR kariai pritrenktąjį nuvežę pas gydytoją, o paskui nuvežę namo. Pradžioje jis pretendavo, kad jiems nekėlęs, bet dabar ligoniui blogiau pasijutus, atėjęs pasiskųsti. Pil. FRANČEZEVIČIUS buvo nusiųstas pas polic. nuovados viršininką, kuris paprašytas praveisti kvotą. Pasiūkėjo, jog FRANČEZEVIČIUS, nesilaikydama judėjimo taisyklių, važiuo kairiąją kelio pusę.

18. SSSR karių dainavimas JONAVOJ.

Kalbantis su mjr. RŽOVU, mūsų kar. atstovu pastebėjo, jog vis dar atsitinka, kad jų kariai JONAVOJ dainuoja. Mjr. RŽOVAS užtikrina, kad daugiau nebūsių dainuojama.

Gauna šiniai.

1. Krašto Apsaugos Ministras,
2. Užsieny Reikalų Ministerija,
3. Kar. Štabo I Skyr. viršininkas,
4. " " II " viršininkas,
5. Pulkininkas SKORULIS,
6. Pulk. lt. RAIBIKIS,
7. " " BANIULIS,
8. Majoras JURKŪNAS.